

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีการค้าขายกับต่างประเทศมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย เป็นต้นมา และผลจากสนธิสัญญาบาวริงที่ประเทศไทยได้ตกลงทำในปี พ.ศ. 2398 ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเปิดประเทศติดต่อการค้ากับต่างประเทศอย่างรวดเร็วและกว้างขวางขึ้น จนปัจจุบัน การค้าระหว่างประเทศถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากการค้าระหว่างประเทศนั้น เป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญ และมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากมูลค่าการค้าของประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 69.07 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ในปี 2537 เป็นร้อยละ 118.03 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในปี 2547 ถึงแม้ว่าในปี 2540 ประเทศไทยจะประสบกับปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจก็ตาม การค้าระหว่างประเทศของไทยก็ยังคงมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ดังตารางที่ 1 ซึ่งจะเห็นได้ว่า มูลค่าการค้าของไทยเพิ่มขึ้นทุกปี กล่าวคือ จากในปี 2537 ที่มีมูลค่าการค้า 2,506,862.0 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 7,675,994.8 ล้านบาท ในปี 2547 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมากขึ้น มีการส่งออกสินค้าเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าประเภทอุตสาหกรรม เช่น ส่วนประกอบคอมพิวเตอร์ รถยนต์ แผงวงจรไฟฟ้า เป็นต้น¹ สำหรับการนำเข้าสินค้านั้นก็มีปริมาณเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งสินค้าที่มีการนำเข้าส่วนมาก ได้แก่ น้ำมันและสินค้าทุนประเภทเครื่องจักรกลต่างๆ² เนื่องจากประเทศไทยเริ่มมีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น

¹ดูภาคผนวก ก ตารางผนวก 1 หน้า 57

²ดูภาคผนวก ก ตารางผนวก 2 หน้า 58

ตารางที่ 1.1 แสดงมูลค่าการค้า และสัดส่วนมูลค่าการค้าต่อ GDP ของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2537 ถึง ปี 2548 (มกราคม- กันยายน)

ปี	มูลค่าการค้า	มูลค่าการส่งออก	มูลค่าการนำเข้า	หน่วย : ล้านบาท
				สัดส่วนมูลค่าการค้าต่อ GDP (ร้อยละ)
2537	2,506,862.0	1,137,601.6	1,369,260.4	69.07
2538	3,169,901.4	1,406,310.1	1,763,591.3	75.72
2539	3,243,864.5	1,411,039.3	1,832,825.2	70.35
2540	3,730,948.6	1,806,685.4	1,924,263.1	78.83
2541	4,022,155.8	2,248,089.4	1,774,066.4	86.94
2542	4,121,639.3	2,214,248.7	1,907,390.6	88.88
2543	5,262,197.9	2,768,064.8	2,494,133.1	106.90
2544	5,637,049.9	2,884,703.9	2,752,346.1	109.81
2545	5,698,781.6	2,923,941.4	2,774,840.2	104.55
2546	6,464,406.2	3,325,630.1	3,138,776.0	109.03
2547	7,675,994.8	3,874,823.8	3,801,171.0	118.03
2548*	6,814,766.5	3,257,520.4	3,557,246.2	131.10

หมายเหตุ : * หมายถึง มกราคม – กันยายน 2548

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย (2549)

กระทรวงพาณิชย์ (2549)

เมื่อมีการค้าขายระหว่างประเทศเกิดขึ้น ก็จะต้องมีการชำระเงินค่าสินค้านั้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่งก็คือ ระบบการเงินระหว่างประเทศ เนื่องจากแต่ละประเทศก็จะมีสกุลเงินของตนเองเพื่อใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนภายในประเทศของตน เช่น ประเทศไทยก็ใช้เงินบาท ประเทศญี่ปุ่นก็ใช้เงินเยน ประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้เงินดอลลาร์ เป็นต้น โดยที่หนึ่งหน่วยของเงินตราต่างประเทศแต่ละสกุลของแต่ละประเทศ ก็จะมีค่าไม่เท่ากัน ดังนั้นเมื่อหน่วยของสกุลเงินของแต่ละประเทศไม่เท่ากัน จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศของสกุลเงินประเทศต่าง ๆ ขึ้น เพื่อความสะดวกในการชำระเงินกันระหว่างประเทศ

ฉะนั้น ระบบอัตราแลกเปลี่ยน จึงถือได้ว่ามีบทบาทสำคัญในการค้าระหว่างประเทศ

สำหรับประเทศไทยนั้น มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนหลายครั้ง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัย จนกระทั่งวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ไทยได้เปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่แต่เดิมกำหนดค่าเงินบาทเทียบกับกลุ่มสกุลเงินของประเทศคู่ค้าที่สำคัญ โดยทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน เรียกว่า ระบบตะกร้าเงิน (Basket of Currencies) มาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวภายใต้การจัดการ (Managed Float Exchange Rate) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ก็มีทั้งผลดีและผลเสียเกิดขึ้นตามมา กล่าวคือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการนี้ นับได้ว่าเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความเหมาะสม เป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจการเงิน การค้า และการชำระเงินระหว่างประเทศ เนื่องจากค่าเงินบาทมีการเคลื่อนไหวตามสภาพความเป็นจริงตามภาวะตลาดเงินตราต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยรวมต่อไป อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในระยะแรก จะทำให้ระดับอัตราแลกเปลี่ยนมีความผันผวนมากกว่าก่อนที่จะปรับตัวกลับเข้าสู่ระดับที่มีเสถียรภาพ นอกจากนี้การปรับอัตราแลกเปลี่ยน จะมีผลต่อภาระหนี้สินต่างประเทศ และระดับราคาสินค้าของบางบริษัท ทำให้เกิดการขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนเป็นจำนวนมาก ดังเช่นวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เกิดขึ้นในปี 2540 ที่ธุรกิจเป็นจำนวนมากต้องปิดตัวลง เป็นผลเนื่องจากขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน

ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นแบบลอยตัวภายใต้การจัดการนี้ ส่งผลทำให้ค่าเงินบาทมีค่าอ่อนลง ส่งผลกระทบต่อการค้าระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก คือ การที่ค่าเงินบาทมีค่าอ่อนลงนั้น ทำให้สินค้าของประเทศไทยมีราคาถูกลงในสายตาชาวต่างชาติ ส่งผลให้มีการส่งออกมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันราคาสินค้าต่างประเทศมีมูลค่าสูงขึ้น ส่งผลให้การนำเข้าลดลงจึงทำให้ดุลการค้าที่เคยขาดดุลในช่วงก่อนมีการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยน กลายเป็นดุลการค้าเกินดุล จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่า หลังจากปี 2540 ซึ่งมีการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยน ดุลการค้าของประเทศไทยปรับตัวดีขึ้น จากที่เคยขาดดุลสูงถึง 421,785.9 ล้านบาท ในปี 2539 กลายเป็นเกินดุล และยังคงมีลักษณะเกินดุลมาตลอด แต่เกินดุลในมูลค่าที่ลดลง อย่างไรก็ตาม การขาดดุลการค้าที่เกิดขึ้นในปี 2548 (มกราคม – พฤศจิกายน) นั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากราคาน้ำมันที่เพิ่มขึ้น และประเทศไทยมีการนำเข้าน้ำมันในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เพื่อใช้ในการผลิตและบริโภคภายในประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น

ตารางที่ 1.2 แสดงดุลการค้าของประเทศไทย ตั้งแต่ปี 2537 ถึงปี 2548 (มกราคม- พฤศจิกายน)

หน่วย : ล้านบาท

ปี	ดุลการค้า
2537	-231,658.8
2538	-357,281.2
2539	-421,785.9
2540	-117,577.7
2541	474,023.0
2542	306,858.1
2543	273,931.7
2544	132,357.8
2545	149,101.2
2546	186,854.1
2547	73,652.8
2548 *	-310,621.7

หมายเหตุ : * หมายถึง มกราคม – พฤศจิกายน 2548

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์ (2549)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ระบบอัตราแลกเปลี่ยนนั้น มีบทบาทสำคัญต่อมูลค่าการส่งออกและนำเข้า หรือดุลการค้าของประเทศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามการพิจารณาข้างต้นนั้น เป็นการพิจารณาอัตราแลกเปลี่ยนในนาม (nominal exchange rate) เท่านั้น การวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่แท้จริงของอัตราแลกเปลี่ยน ควรจะวิเคราะห์จากอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (real exchange rate) มากกว่า เนื่องจากแต่ละประเทศมีภาวะเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ประเทศที่มีภาวะเงินเฟ้อสูงนั้น ค่าเงินที่แท้จริงของประเทศจะลดลง นอกจากนี้ การพิจารณาด้วยค่าดัชนีค่าเงิน (nominal effective exchange rate) และค่าดัชนีค่าเงินที่แท้จริง (real effective exchange rate) จะยังทำให้เห็นผลกระทบที่ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากมีการถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนการค้า ซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้อีกประเภทหนึ่ง และยังสามารถให้นัยทางนโยบายในการดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนได้ ดังนั้น จึงมีความสนใจในการศึกษาถึงผลกระทบของ

อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงของระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการที่มีต่อดุลการค้าของประเทศไทยว่า มีผลกระทบมากน้อยเพียงใด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาผลกระทบของอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการที่มีต่อดุลการค้าของประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบผลกระทบของดัชนีค่าเงินและดัชนีค่าเงินที่แท้จริงที่มีต่อดุลการค้าของประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ผลจากการศึกษาจะทำให้ทราบถึงผลกระทบของอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแบบจัดการที่มีต่อดุลการค้าของประเทศไทย ทั้งในส่วนที่เป็นดัชนีค่าเงินกับดัชนีค่าเงินที่แท้จริง เพื่อนำไปใช้เป็นข้อเสนอแนะหรือแนวทางหนึ่งในการกำหนดมาตรการหรือนโยบายการค้าระหว่างประเทศ เพื่อช่วยแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาผลกระทบของอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวแบบจัดการที่มีต่อดุลการค้าของประเทศไทย จะเป็นการพิจารณาเปรียบเทียบผลกระทบของดัชนีค่าเงินบาทและดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริงสำหรับประเทศคู่ค้าที่สำคัญ เลือกประเทศที่มีมูลค่าการค้าระหว่างประเทศกับประเทศไทยในมูลค่าสูงสุด 12 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 70 ของมูลค่าการค้าระหว่างประเทศรวมในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540-2548 ซึ่งได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ ออสเตรเลีย จีน ฮองกง เกาหลีใต้ และไต้หวัน โดยใช้ข้อมูลทศนิยมเป็นข้อมูลรายเดือน นับตั้งแต่ช่วงที่ประเทศไทยมีเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนจากระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบตะกร้าเงินมาเป็นระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวแบบจัดการ คือ ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2540 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นข้อมูลอนุกรมเวลาที่ได้มาจาก International Financial Statistics ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary

Fund : IMF) และข้อมูลสถิติจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ธนาคารแห่งประเทศไทย กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น รวมถึงข้อมูลจากวารสาร สิ่งพิมพ์ และสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

1.5 นิยามศัพท์

อัตราแลกเปลี่ยนในนาม (Nominal Exchange Rate) หมายถึงอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินตราสกุลหนึ่งกับเงินตราอีกสกุลหนึ่ง

อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง (Real Exchange Rate) หมายถึงอัตราแลกเปลี่ยนในนามที่ปรับด้วยความแตกต่างระหว่างอัตราเงินเฟ้อของประเทศคู่ค้า

ดัชนีค่าเงิน (Nominal Effective Exchange Rate Index : NEER) หมายถึงการวัดค่าของเงินสกุลหนึ่งเปรียบเทียบกับเงินสกุลอื่น โดยการนำสัดส่วนมูลค่าการค้าระหว่างประเทศคู่ค้านั้น ๆ กับประเทศที่ต้องการคำนวณค่าเงินมาถ่วงน้ำหนัก โดยไม่คำนึงถึงประเทศคู่แข่ง

ดัชนีค่าเงินที่แท้จริง (Real Effective Exchange Rate Index : REER) หมายถึงดัชนีค่าเงิน (NEER) ที่ถูกปรับด้วยดัชนีราคาโดยเปรียบเทียบ